

Andreas Olsson
Utvecklingsavdelningen
010-223 64 74
Andreas.olsson@lansstyrelsen.se

Miljö- och energidepartementet
10 333 Stockholm

Länsstyrelsens yttrande

Länsstyrelsen i Jönköpings län, i fortsättningen Länsstyrelsen, har fått möjlighet att senast den 20 oktober 2016 lämna yttrande över delbetänkande från Miljömålsberedningen med förslag om en klimat- och luftvårdsstrategi för Sverige.

Sammanfattning

Länsstyrelsen välkomnar Miljömålsberedningens delbetänkande med förslag om en klimat- och luftvårdsstrategi för Sverige. Miljömålsberedningen presenterar nu en rad omfattande förslag som rör luftkvalitet och klimat. Betänkandet genomsyras av höga ambitioner och enligt Länsstyrelsen väl utredda förslag. Samtidigt är de konkreta förslagen alltför få i förhållande till det accelererande behovet som omställningen kräver - till exempel inom transportområdet. Gapet är fortfarande för stort mellan strategiernas förslag och vad som krävs för att uppnå ambitiösa klimatmål. Länsstyrelsen vill framhålla att detta - mot bakgrund av Parisavtalets undertecknande - kan uppfattas sända fel signaler till det energi- och klimatarbete som pågår lokalt och regionalt

Målsättningen att skapa ett välmående samhälle med bättre livskvalitet för alla inom planetens gränser nu och i framtiden, är de flesta idag överens om. Det vi nu behöver rikta fokus på är att kursändringen sker i tillräcklig hög takt och omfattning, med sikte på full hållbarhet. Den globala koncentrationen av koldioxid har passerat 400 ppm och var i september månad, säsongskorrigerad, på en nivå motsvarande 404 ppm, en trend som fortsätter stadigt i fel riktning¹. Det kostsamma och riskabla för samhället är att inte agera kraftfullt, systematiskt och med ambitioner högt över vad som idag anses möjligt.

Bakgrund

Regeringen beslutade den 10 juli 2014 att ge Miljömålsberedningen i uppdrag att föreslå en strategi för en samlad luftvårdspolitik. Den 18 december 2014 beslutade regeringen att även ge beredningen i uppdrag att föreslå ett klimatpolitiskt ramverk och en strategi för en samlad och långsiktig klimatpolitik. Genom detta uppdrag övertog beredningen det uppdrag som tidigare getts till utredningen om Klimatfärdplan 2050.

¹ <http://www.esrl.noaa.gov/gmd/ccgg/trends/global.html>

Samtidigt beslutades att de två uppdragen om luft och klimat skulle samordnas. Uppdraget om klimat har därefter delats i två delar. Den ena delen består av beredningens förslag till ett klimatpolitiskt ramverk som redovisades i mars 2016. Den andra delen utgörs av beredningens förslag till en strategi för en samlad och långsiktig klimatpolitik samt en strategi för en samlad luftvårdspolitik, båda med etappmål, styrmedel och åtgärder. Det är den sistnämnda delen som Länstyrelsen nu lämnar yttrande över.

Yttrande

Arbetet på lokal och regional är avgörande för hur väl vi lyckas med klimatarbetet nationellt. Länstyrelsen understryka därför behovet av att beredningens förslag ger förutsättningar för handlingskraft på lokal och regional nivå hos statliga myndigheter, kommuner, företag, akademien och organisationer.

Med de osäkerheter som klimatkänsligheten medför finns det en stor sannolikhet för dramatiskt högre temperatur. Även förekomsten av osäkra tröskelkomponenter gör att effekterna vid en viss temperatur riskerar bli avsevärt större än vad som normalt antas. Om de passerar kan även självförstärkande och accelererande klimateffekter uppstå. Det dyra och riskabla för samhället är att inte agera kraftfullt, systematiskt och med ambitioner högt över vad som idag anses möjligt. Siktet måste vara inställt på full hållbarhet.

För att med kraft kunna stötta alla organisationer i den omfattning som krävs, behövs långsiktiga ekonomiska basresurser på länsstyrelserna och i kommunerna. Länstyrelsens erfarenhet är att det är svårt att bygga ett strategiskt, långsiktigt och uthålligt klimatarbete genom projekt. I sammanhanget bör nämnas att Länstyrelsen har goda erfarenheter från arbetet med energieffektiviseringsstödet (2010–2014) som skapade förutsättningar för att bygga upp bland annat forsknings- och samverkansprojektet GreenCharge² samt Klimatrådet³. Klimatrådet engagerar idag fler än 90 personer från närmare 50 organisationer och som i flera avseende är en förbild för andra län och organisationer i Sverige.

TRANSPORTER OCH PLANERING

Beredningen föreslår att utsläppen från transportsektorn ska minska med 70 procent till 2030. Länstyrelsen kan inte tydligt utläsa eller relatera till varför beredningen lägger en lägre ambitionsnivå än vad som föreslogs i utredningen Fossilfrihet på väg. Där pekade man på en teknisk potential på 90 procent lägre utsläpp men föreslog styrmedel för 80

² <http://www.lansstyrelsen.se/jonkoping/Sv/miljo-och-klimat/klimat-och-energi/Pages/byt-fil-mot-fossilfri-bil.aspx>

³ www.klimatradet.se

procents reduktion till 2030. Forskningsresultat som Länsstyrelsen bidragit till, inom ramen för GreenCharge, pekar även på att vi samtidigt behöver minska det totala antalet fordon avsevärt. Skälet är att jordens begränsade resurser inte räcker till för att tillverka en ständigt ökande mängd produkter, däribland fordon.

Länsstyrelsen anser därför att endast alternativ 4, ”fossilfri-scenario” år 2030 (figur 5.2), matchar en klimatpolitik som ligger i linje med vetenskapliga slutsatser, tekniska möjligheter och ekonomisk hänsyn.

Genom kraftfulla satsningar på kollektivtrafik, cykelinfrastruktur, förnybara drivmedel som t.ex. lokalproducerad biogas och inte minst fortsatt elektrifiering av transportsektorn är det enligt Länsstyrelsen fullt möjligt att nå en fossilfri fordonsflotta senast år 2030. Vi är mitt i elbilsrevolutionen och både etablerade och nya företag driver nu utvecklingen för att elektrifiera transportsektorn. Järnvägen har också en avgörande roll där höghastighetståg kan ersätta passagerarflyget på många av de kortare distanserna samtidigt som frigjord kapacitet på nuvarande tågnät kan användas för att styra bort godstransporter från vägnätet. Förbättringar som gör att järnvägssystemet på bästa sätt möter framtidens krav på ett effektivt och hållbart transportsystem bör därför prioriteras.

Ambitionsnivån för etappmål om en ökad andel transporter via gång och cykel behöver höjas. Det behövs särskilda cykelfrämjande åtgärder som också tydligare lyfts fram. Forskningsresultat inom ramen för GreenCharge visar att cykling, utöver gång, är det mest fördelaktiga transportsättet av alla. Så länge energisystemet är fossilberoende har cykeln en viss utsläppspåverkan vid tillverkningen, men samtidigt har cykeln cirka 100 gånger högre materialeffektivitet än bilen (kräver endast ca 10-20 kg fordon för att frakta en person jämfört med bilens 1-2 ton). Cykeln är också väldigt yteffektiv och tar många resenärer per kvadratmeter väg. Detta bidrar också till att hålla nere kraven på infrastrukturinvesteringar och beläggning av produktiv naturyta. De flesta personer och organisationer har tillgång till en cykel men andelen av resenärerna som väljer att gå eller cykla har minskat de senaste åren. Att städer som Köpenhamn och Amsterdam har lyckats göra en resa från bil- till cykeldominans visar dock att det finns stora möjligheter att vända denna utveckling även i Sverige.

Länsstyrelsen ser positivt på att kommuner ges rätt att införa miljözoner för lätta fordon samt miljödifferenziera avgifterna på parkeringsplatser. En annan åtgärd skulle kunna vara införandet av det bonus-Malus-system för bilar som diskuterats och som även skulle kunna införas på tunga fordon. Med införande av denna övergripande styrmedelslogik kan ökade intäkter från skatter och avgifter (Malus) utan kostnad för statskassan tas ut på ett stort antal fossildrivna bilar och stor volym fossila bränslen. Denna intäkt

kan sedan användas för att styra över till fossilfria, färre bilar och även mindre volymer av fossilfria bränslen (Bonus).

Vidare anser Länsstyrelsen att eftersom fordonsflottan utan särskilda åtgärder tar minst 15-20 år att bytas ut så kommer det att behövas styrmedel för att i god tid till 2030 nå fossilfrihet. Två speciellt lovande styrmedel i detta sammanhang vore att förstärka stödet som idag finns inom Klimatklivet till konvertering av fossila fordon till biobränsle- och laddhybrider samt till förtida utskrotning av fossila fordon.

Länsstyrelsen tillstyrker att kommunerna ges ökade möjligheter att åtgärda luftkvalitetsproblem med lokala styrmedel. Detta skulle resultera i mer effektiva åtgärder i de åtgärdsprogram som tas fram vid risk för överskridande av miljökvalitetsnormer för luft, vilket har identifierats som ett problemområde (översyn och förbättring av systemete med miljökvalitetsnormer och åtgärdsprogram).

Beredningen har tagit fram en nationell beräkningsgrund för den icke-handlande sektorns utsläpp med basåret 1990. Det är viktigt att uppdaterade och tillförlitliga utsläppsuppgifter finns tillgängligt även på regional nivå, till exempel genom att detta läggs in i den nationella luftdatabasen.

BIOLOGISK MÅNGFALD

Länsstyrelsen anser att arbetet med biologisk mångfald/naturvård bör ses som en naturlig del av klimatarbetet eftersom biologisk mångfald (intakta fungerande ekosystem) bidrar till ökad resiliens mot pågående klimatförändringar.

Länsstyrelsen delar Miljömålsberedningen bedömning att det är angeläget att regeringen nu ger Skogsstyrelsen och Jordbruksverket i uppdrag att göra en strategisk planering av arbetet med att minska avgången av växthusgaser från skog och jordbrukets organogena jordar samt öka kolinlagringen i åker och betesmark. Förslaget har tidigare lämnats av Miljömålsberedningen och bör nu genomföras. Förutom att förhindra utsläpp av växthusgaser som motsvarar cirka 20 procent av Sveriges totala utsläpp, finns möjligheter att genom restaurering av våtmarker både stärka den biologiska mångfalden och skapa en bättre vattenhållande förmåga i landskapet. Erfarenheter från praktiskt genomförande finns genom bl.a. EU:s Life-projekt Addmire som genomförts i Sverige.

KULTURMILJÖ

Länsstyrelsen bedömer att åtgärder för att minska påverkan på klimatet samt en förbättrad luftkvalitet i huvudsak är positivt ur kulturmiljösynpunkt, både vad gäller kulturmiljöns upplevelsevärden och för bevarandet av det

fysiska kulturarvet i sig. Utredningens ståndpunkt att potentiella målkonflikter i hög utsträckning kan undvikas genom val av "geografisk lokalisering och val av teknik" bör även inkludera kulturmiljöfrågorna. Länsstyrelsen anser att effekterna inom kulturmiljöområdet kan lyftas upp tydligare i det fortsatta arbetet och vill därför peka på ett antal konkreta exempel som kan komplettera det fortsatta arbetet.

Upplevelsen av den enskilda kulturmiljön främjas av god luftkvalitet. Luftkvaliteten påverkar bevarandeförhållanden för byggnader och föremål, till exempel genom beläggningar eller ökad korrosion/nedbrytning/vittring. Kraftigt förändrade nederbördsmonster till följd av den globala temperaturökningen påverkar kulturarvet negativt till exempel genom skador i samband med översvämningar. Flera av de åtgärder som föreslås, till exempel förändringar av byggnader samt infrastruktur eller förändringar inom skogsbruket, kan få konsekvenser för kulturmiljövärden. Åtgärder för att förebygga översvämning eller åtgärder för att öka den förnybara elproduktionen kan innebära påverkan på fysiska kulturmiljövärden som markingrepp, förändringar av fysiska byggnader, uppförandet av solkraft med mera. Fysiska ingrepp i till exempel fornlämning ställer krav på utredning och i flera fall även arkeologisk undersökning. Även om negativa effekter till stor del kan avhjälpas kommer behovet av att hantera en ökad påverkan på kulturmiljöns värden sannolikt även leda till en ökad ärendemängd hos Länsstyrelsen.

Naturvårdsverket lyfter fram möjligheten till ett ökat skogsbruk med bibehållen naturmiljöhänsyn. Med hänsyn till miljömålet levande skogar och skogsvårdslagen bör detta även omfatta kulturmiljöhänsyn.

Beslut om detta yttrande har fattats av landshövding Håkan Sörman med energi- och klimatstrateg Andreas Olsson som föredragande. I den slutliga handläggningen har även länsråd Anneli Wirtén samt avdelningschef Karin Hermansson deltagit.

Håkan Sörman
Landshövding

Andreas Olsson
Energi- och klimatstrateg

Kopia till:

Akten
Länsledningen samt avdelningschefer (e-post)
Miljösamordnare i länets kommuner (per e-post)
Klimatrådet med arbetsgrupper (e-post)

